

Др Ксенија Миловановић

О ИСТРАЖИВАЊУ КЊИЖЕВНОГ ДЕЛА ДАНИЛА БАЊСКОГ

Предмет истраживања тиче се књижевног рада патријарха Данила Бањског, који се у литератури назива још Данило III или Данило Млађи. У питању је даровити писац и поглавар Српске православне цркве из друге половине XIV века, чије књижевно дело до сада није свеобухватно проучено. Његово присуство у српској средњовековној књижевности везује се за неговање култова Светог Симеона (*Пролошко жиџије Свѣѣѣѣѣ Симеона*), Светог Саве (*Пролошко жиџије Свѣѣѣѣѣ Саве*), Светог краља Милутина (*Служба Свѣѣѣѣѣм краљу Милуџину*, *Пролошко жиџије Свѣѣѣѣѣ краља Милуџина*) и Светог кнеза Лазара (*Слово о Свѣѣѣѣѣм кнезу Лазару*).

Кључне речи: патријарх Данило III, Свети Симеон, Свети Сава, Свети краљ Милутин, Свети кнез Лазар, палеографија, текстологија, пролошко житије, служба, слово.

Предмет спроведеног научног истраживања представља књижевни рад патријарха Данила Бањског, који се у литератури назива још Данило III или Данило Млађи. Период његовог живота и културног деловања обухвата другу половину XIV века. И поред тога што представља значајни књижевни допринос српском средњовековљу, стваралаштво овог истакнутог писца до сада није свеобухватно проучено. Његово прегалаштво везује се за неговање култова Светог Симеона (*Пролошко жиџије Свѣѣѣѣѣ Симеона*), Светог Саве (*Пролошко жиџије Свѣѣѣѣѣ Саве*), Светог краља Милутина (*Служба Свѣѣѣѣѣм краљу Милуџину*, *Пролошко жиџије Свѣѣѣѣѣ краља Милуџина*) и Светог кнеза Лазара (*Слово о Свѣѣѣѣѣм кнезу Лазару*). Од посебног значаја јесте Данилово учешће у преносу моштију кнеза Лазара из Приштине у манастир Раваницу, када је кнез Лазар проглашен светим. Као савременик и учесник у важним историјским догађајима, написао је један од најранијих састава о кнезу Лазару, чиме се уврстио у творце косовског култа.

Као и код већине српских средњовековних писаца, и Данилова дела нису сачувана у аутографима, већ у мањем броју преписа. *Пролошко жиџије*

Свѣтїи Сїмеона и Пролошко жиїїїе Свѣтїи Саве познати су према препису из рукописне збирке манастира Свете Тројице код Пљеваља, са сигнатуром 73, из последње четвртине XIV века. Очуваност *Службе Свѣтїом краљу Милуїїину* са *Пролошким жиїїїем* нешто је боља, јер се налази у неколико преписа. Њихов најстарији препис, настао око 1500. године, сачувао се у рукопису збирке манастира Хиландара број 479. Из средине XVI века остао је препис у Србљаку Музеја Српске православне цркве у Београду, у збирци Радослава Грујића број 91. С краја XVI или почетка XVII века постоји непотпун препис, са изгубљеним листовима, у Народној библиотеци „Кирил и Методиј” у Софији са сигнатуром 267. У Хиландару се налази један препис црквенословенске редакције, са сигнатуром 287, који је настао после 1761. године, и он представља препис са штампаног Римничког србљака. У рукописној збирци Народне библиотеке Србије налазио се српскословенски препис службе из XVI века, са сигнатуром 21, али је рукопис са целом збирком и фондом Народне библиотеке страдао у немачком бомбардовању Београда 6. априла 1941. године. Служба из тог рукописа позната нам је према издању Владимира Ћоровића (Ћоровић 1929). Тридесетих година XIX века знало се за још један српскословенски препис *Службе Свѣтїом краљу Милуїїину*. Био је то препис у Раковачком србљаку из 1714. године, али се том рукопису изгубио даљи траг. *Слово о кнезу Лазару* познато је у препису из XVI века у рукопису Патријаршијске библиотеке број 68.

Када се узму у обзир наведени преписи, који представљају корпус истраживања, уочава се да је био неопходан сложен трагачки приступ у сагледавању целовитости пишевог стваралаштва. Проучавања су заснована на различитим методолошким приступима. Као најзаступљеније, можемо издвојити индуктивно-дедуктивну, компаративну и хеуристичку методу. Коришћењем различитих метода приступали смо грађи са више аспеката, трудећи се да што свеобухватније сагледамо инхерентне и интертекстуалне одлике проучаваних састава. Истраживања су подразумевала палеографску, ортографску, фонетску, морфолошку, лексичку, текстолошку и стилску анализу сачуваних преписа. Посебна пажња посвећена је књижевноуметничком аспекту Данилових дела, са освртом на жанровске особености и стилска преплитања.

Истраживање је спроведено према следећем плану рада: 1) сагледавање историјских извора о животу патријарха Данила III; 2) сагледавање досадашње литературе о књижевном делу патријарха Данила III; 3) сакупљање дигиталне грађе путем снимака рукописа; 4) увид у рукописну грађу; 5) описивање сваког појединачног дела и преписа; 6) текстолошка анализа компаративном методом; 7) језичко-стилска анализа; 8) уочавање иманентне поетике писца; 9) приређивање текстова свих Данилових дела.

Циљ истраживања био је да се критичком анализом и представљањем резултата допринесе научном сазнању о књижевној оставштини истакнутог писца и поглавара Српске православне цркве из друге половине XIV века. Посебан истраживачки удео односи се на систематичан преглед различитих

структурних елемената издвојених појединачно за свако књижевно дело. Теоријски аспекти научних дисциплина примењени су на стање затечено у рукописима, па су језичке, текстолошке и књижевне особености сагледа-не у дијахронијској перспективи.

Свеобухватна биографска истраживања додатно су осветлила култур-ноисторијски контекст у коме су настајала проучавана дела. Изнети су ма-лобројни поуздани подаци из живота писца, који се тичу ктиторства мана-стира Дренче, монашења у Бањској, стицања чина патријарха и учествовања у преносу моштију кнеза Лазара. Знатно већа пажња посвећена је окупљању студија у којима се износе хипотезе о Даниловом животу и пореклу. Дра-гоцене смернице у трагању за непознаницама овог средњовековног писца и духовног поглавара пронашли смо у историјским, археолошким и антро-полошким изворима. Иако није могуће дати коначне одговоре, укрштањем података из поменутих извора, који су настајали од XIX stoleћа до друге деценије XXI века, стекли смо знатно јаснији увид у прилике и друштвени миље из кога је писац поникао.

Данилови текстови првобитно су били предмет проучавања историчара, да би се потом њима бавили историчари књижевности и, знатно ређе, лин-гвисти. У засебним монографијама, научним чланцима и приказима највише пажње посвећено је *Слову о Свeјом кнезу Лазару*. Ова појава је разумљива стога што *Слово* припада корпусу косовског циклуса у средњовековној књи-жевности. Његова вредност самаравана је у односу на друге текстове циклуса, испитивана је тачност историјских података, а велика пажња посвећена је и поетичким одликама текста који обједињује елементе епског, лирског и драмског израза, што је реткост у српској средњовековној књижевности. Највећи захват у проучавању *Службе Свeјом краљу Милутину* и *Пролошкој жицији Свeјој краља Милутина* представљају исцрпне текстолошке ана-лизе. *Пролошком жицију Свeјој Симеона* и *Пролошком жицију Свeјој Саве* приступано је углавном у контексту средњовековне синаксарске тра-диције. Истраживања посвећена поетичким и језичко-стилским одликама ових житија у досадашњој литератури изостала су. Стога нам је циљ био да укажемо на поетске, језичко-стилске, палеографске, ортографске и тек-столошке особености појединачних Данилових састава, а потом да предста-вимо иманентну поетику писца.

Посебну пажњу посветили смо појединачним преписима заступљеним у рукописној традицији. Трагајући за преписима, описивали смо, кад год је то било могуће, садржаје целокупних рукописних збирки у којима се нала-зе, осветљавајући контекст и окружење у коме је препис настао. На тај начин откриване су дубље тајне средњовековних скрипторијума и указано је на то у каквим се зборницима створила потреба за постојањем Данилових дела. Указано је и на преписе који су уништени или којима се изгубио сваки траг, а истакнути су подаци који су о њима посредно сачувани.

Анализом појединачних дела пратили смо стваралачко узрастање Да-нила III, који је првобитно проналазио ослонац у старијим писцима, пре

свега у Теодосију, да би постигао потпуно самосталан књижевни израз и уврстио се у ред врних српских писаца друге половине XIV века. Могуће је да су његове интенције у првом тренутку биле редакторске, у жељи да пространа житија Светог Симеона и Светог Саве прилагоди на свој начин за читање током богослужења. И у том послу он се показао као веома вешт, истичући најважнија места, сажето приповедајући и прегледно доносећи догађаје из живота светитеља, без дигресија, сувишних епизода или изостављања релевантних појединости. Уколико је његова намера и била у неку руку прагматична, да редакторски припреми пространа житија за богослужење, реализација је умногоме премашила постављени циљ. Оба састава, иако по обиму кратка, иза исписаних редова крију писца који има осећаја за пробрану реч, који проговара посебним стилем и који књижевну грађу уобличава у сопственом маниру.

У каснијим делима Данило се потпуно осмелио и остварио као самосвојни писац, па се може приметити већа стваралачка слобода, стилско богатство израза, а у мноштву сегмената – замена буквалног фигуративним дискурсом. Самосталност у стваралачком изразу условљена је и једним важним фактором – ближим и познатијим историјским контекстом. Док Сава и Симеон припадају прошлим временима, Милутин и Лазар су историјске личности његовог столећа. Стога је разумљиво и једино могуће да се у обликовању Симеоновог и Савиног лика ослања на изворе који су већ постојали. Потреба да на сопствени начин проговори о њима показује образованог и свестраног писца и духовника, који доприноси неговану светитељских култова. Вероватно су ова, обимом краћа, дела утицала на сигурност са којом се Данило опробао у састављању опширнијих састава – службе са пролошким житијем и слова. Додатном обогаћењу израза доприносио је и познати културноисторијски контекст у коме је требало дочарати животе двојице владара. Иако је за време Даниловог монаштва у манастиру Бањска краљ Милутин деценијама био светопочивши, успомена на њега била је веома жива у народу и посебно негована у његовој гробној задужбини. Архиепископ Данило II је претходно написао *Житије краља Милутиина*, али извесно делује да се Данило III није ослањао на његов текст. То се огледа већ у неслагању датума престављења краља Милутина, који је према Данилу II 29. октобар, док је према Данилу III у питању 30. октобар. Много је појединости које указују на то да је Данило III самостално обликовао култне списе посвећене бањском краљу, без поређења са претходним извором. То је било могуће због близине историјског тренутка о коме се писало. Највећи допринос српској средњовековној књижевности, али и историографији, Данило је дао кроз *Слово о Свештом кнезу Лазару*. Као Лазарев савременик и чест гост на крушевачком двору, Данило је изнео поуздане појединости из кнежевог живота, чија је тачност утврђена након каснијих историографских проучавања. Детаље о Лазаревом пореклу и породици Данило наводи хроничарски прецизно, Косовску битку приказује више у духовној него у ратничкој равни, доносећи утешитељску визију моралне победе праведника. Тада га јасно можемо сагледати

не само као писца, већ и као духовног поглавара који жели да охрабри и оснажи свој народ. Стога он достиже највише узлете свог стваралаштва када није спутан ограниченошћу старијих писаних извора, већ када доживљеност претвара у речи. Животност описаних догађаја не може проћи неопажено, чак и онда када би писац, услед своје скромности желео да прође тако. Познато је да је Данило не само учествовао у преносу Лазаревих моштију, већ и да је као патријарх дао пристанак да се пренос одржи. Описујући поворку и догађаје на путу од Приштине до Раванице, Данило нигде не помиње своје присуство, нити указује на присуство патријарха, иако је то свечаност тренутка подразумевала.

Тематско-мотивски слој Данилових дела показује неке заједничке закономерности. Као највеће хришћанске врлине истичу се побожност, богобојажљивост, ништељубље, храброст, нада, вера и љубав. Насупрот њима постављене су следеће особине: бешчашће, охолост, завист, уображеност и незајажљивост, које представљају изданак ђавољег зла. Као обједињујући и свеprisутни јављају се мотиви љубави, милости, милосрђа, ревности, чуда, подвига, венаца, страдања, смрти, грешности и мучеништва. Тематско-мотивска раван почива на елементима хришћанске семиотике, у односу на коју се самеравају најузвишеније вредности, што је у складу са средњовековном поетиком. Као изванредан познавалац српскословенског језика и даровит стваралац, Данило је остваривао многе необичне спојеве у маниру плетенија словес. Посебне стилско-језичке ефекте постигао је одабиром и творбом разноврсних сложеница. За постизање сликовитих и садржајних смисаоних целина, употребљава низ симболично-метафоричних средстава каква се срећу у византијској и словенској средњовековној књижевности. Користећи византијске и библијске узор, Данило проналази надахнуће да изворно и маштовито унесе у своје текстове мноштво симбола. Неки од њих су: плод, лоза, грозд, бразда, житница, изданак, клас, корен, семе, вино, виноград, маслина, кедр, крин, купина, финик, шипак. Посебно је изражена светлосна симболика којој припадају симболи зара, звезда, луча, сунце. Светлост је нераздвојиви део духовног живота средњовековног човека. Као значајан етички и естетички чинилац свој врхунац достиже у XIV веку, у традицији исихазма.

Жанровска опредељеност писца првенствено указује на три средњовековне форме: прошлошко житије, служба и слово. Закономерности службе условљавају присуство мноштва микроформи, као што су: стихира, канон, тропар, ирмос, катизма, кондак, богородичан, икос, катавасија, слава, антифон, прокимен и светилан. Сви набројани облици присутни су и у Даниловој служби, што је у складу са традицијом средњовековне црквене поезије. Распон Данилових стваралачких способности најбоље се огледа у жанру слова, у које је на свој начин уплео неколико микрожанрова ради постизања снажних стилских ефеката. Посредством плача, беседе и молитве, књижевни текст је обогаћен новим узлетима стваралачке мисли.

Можемо рећи да се Данило као писац опробао стварајући у сва три књижевна рода. Иако сва његова дела осим службе припадају епици, у њима су

приметни лирски и драмски елементи. Испред пролошких житија Светог Симеона и краља Милутина налазе се стихови које је саставио Данило, вероватно по узору на оне које је позајмио од Силуана и припојио их пролошком житију Светог Саве. Поред тих издвојених стихова који су настали као потреба за задовољењем форме стишних синаксарских житија, јављају се и лирски сегменти који се препознатљиво истичу у *Слову о Свештом кнезу Лазару*. Молитве, беседе и плач прожимају се лирским одсјајима уз наглашену емоционалност. Поседују изузетну ритмичку и изражајну вредност, која је достигнута применом анафоре, епифоре, симплоче и алитерација. Пишући *Службу*, Данило се опробао и као песник, јер она представља највиши домет средњовековне црквене поезије, са неодвојивим елементима песничког и музичког садејства. У канонима и стихирама Данило је исказао своје песничко умеће, прилагођавајући словенски израз према византијском литургијском предлошку.

Посебно је важно нагласити да су одређени сегменти *Слова о Свештом кнезу Лазару* добили драмску обраду. Беседа српских ратника, остварена у хорском казивању, подсећа на античке драме. Драмски је постављена и сцена Миличиног дочека Лазаревих моштију, коју прати дијалог између Милице и мртвог Лазара. Услед сталног преплитања наративних и драмских токова, дело поприма елементе црквеног позоришта и представља зачетак драмског рода који се није развио у српској средњовековној књижевности.

Незаобилазно је указивање на богатство интертекстуалних веза са *Свештарим* и *Новим заветом*. Посебну сликовитост израза уносе библијски мотиви, као што су Јесејева лоза, кедрови ливански и неопалима купина. Помињањем библијских ликова ствара се шира подлога за контекстуализовање одређених догађаја. Мноштво старозаветних и новозаветних личности пронашло је своје место у Даниловом књижевном раду, а неки од њих су: Јов, Давид, Соломон, Јосиф, Исус Навин, пророк Јерemiја, јудејски цареви Манасија и Језекија. У тренуцима када исказује свој суд о приповеданим догађајима, писац лични став често поткрепљује изрекама пророка Исаије, псалмопевца Давида, пророка Мојсеја и апостола Павла. Стога одабране сентенце и параболе имају композициону и стилску функцију при обогаћивању Даниловог стваралаштва. При сагледавању Даниловог доприноса српском средњовековном наслеђу, указује нам се лик образованог и продуховљеног писца, који ствара изворна и самосвојна књижевна дела на темељима библијских, византијских и словенских традицијских елемената.

Како би се указало на стилогеност Даниловог израза, важно је истаћи функцију бираних глаголских облика. За исказивање прошлих радњи писац користи облике чија је то примарна функција, као и временски транспоноване глаголске облике. Углавном се употребљавају три претеритална времена – аорист, перфекат и имперфекат, а уз њих и приповедачки презент. Њихов однос у темпоралном систему и низ семантичких дистинкција доприносе динамичности наративног тока. Како би се остварили посебни стилски

ефекти, напореда са временима користе се и два партиципа – партицип презентива и партицип претерита актива.

Перфекат представља универзално средство за исказивање прошлости. Ипак, приповедање остварено употребом перфекта носи мањи степен експресивности и фактографски тон, па се стилски ефекти остварују напоредном употребом других претериталних времена. Иако је аорист најпогоднији за исказивање радњи блиских тренутку говора, у приповедачкој функцији се употребљава за исказивање радњи које су се извршиле знатно раније. У том случају се приповедање обликује по моделу историјског сведочанства, јер се, из перспективе наратора, радње представљају као доживљене. Тако је постигнута додатна уверљивост и живописност описаних догађаја. Употребом имперфекта истакнута је експресивност, али и временска неограниченост радње, па се на тај начин ствара утисак метафоричког транспоновања у ванвременски контекст. Радње означене презентом у Даниловим текстовима углавном припадају историјском дискурсу. На наративном плану, приповедачки презент уноси мирнији и неутралнији тон казивања. Употребом партиципа указује се на напоредност, динамичност и смењивање прошлих радњи, чиме се постижу посебни стилски ефекти у наративном току. Молитвени сегменти у оквиру сваког текста садрже глаголе у императиву, којима се на наратолошком плану успоставља вертикала између земаљског и небеског света. Приметно је да, у потреби за стилским варирањем и семантичким нијансирањем, писац користи читав инвентар глаголских облика за исказивање радњи које су се одиграле у прошлости. Разноврсност одабраних глаголских облика доприноси динамици на наративном плану, што је важан чинилац за постизање вишег степена стилогености.

Сваком од пет Данилових књижевних дела у истраживању посвећено је посебно поглавље, са истоветном четворочланом структуром, која се састоји од следећих одељака: *Поетички аспекти проучавања њексиа*, *Палеографске особености*, *Орфографске особености* и *Језичко-стилски слој њексиа*.

У одељку *Поетички аспекти проучавања њексиа* дата је детаљна књижевна анализа. Испитане су жанровске особености и преплитања, а посебна пажња посвећена је инкорпорираним микрожанровима. Тематско-мотивски слој тумачен је у односу на закономерности поетике средњовековне књижевности. Указано је на прожимање епских, лирских и драмских сегмената. Богатство стилских средстава пружило је мноштво могућности за сагледавање и тумачење књижевних дела. Издвојени су епитети, поређења, метафоре, симболи, док је у лирским сегментима указано на постојање алитераације, анафоре, епифоре и симпложе. Показано је на који начин је даровити стваралац и изванредни познавалац српскословенског језика остваривао многе необичне спојеве у маниру плетенија словес. Као посебна компонента високог стила издвојене су маштовито и изворно сачињене сложенице. Проучавана књижевна дела посматрана су у контексту библијске књижевности, која у многим случајевима представља својеврсни подтекст, као и византијске књижевности, која представља узор у формалном и стилском погледу.

Указивањем на везе са старијим српским књижевницима истакнуте су драгоцене нити које су спајале ставараоце различитих генерација и њихова дела.

У одељку *Палеографске особености* приказане су графијске одлике текста, орнаментика, водени знаци, материјал на коме је текст исписан и евентуално постојање оштећења на рукопису или записа на маргинама. Пажљиво је испитивано да ли је текст писан уставним или брзописним типом писма. Пошто је у већини случајева заступљено уставно писмо са елементима брзописа, тзв. полуустав, приступљено је детаљној морфолошкој анализи графема. Анализирана је заступљеност слова у дволинијском или четворолинијском систему, симетричност/асиметричност словних облика у вертикалном и хоризонталном пресеку, полиморфност графема и варијабилност потеза. У односу на облике и стилизацију, истицано је да ли је посреди калиграфски или некалиграфски тип писма. Посебно су издвајани архаични елементи графије. Нарочита пажња посвећена је лигатурама и диграфима. Анализом морфолошких особености, а веома често и морфолошких дублета сваке графеме било је могуће тачно оделити уставне од брзописних елемената у графији преписа сваког књижевног дела. Након оваквих анализа лако је било уочити да ли је састав дело једне писарске руке или више њих. Посебна пажња посвећена је употреби црвеног мастила, киноара, чија је функција била не само естетска, већ и семантичка. Издвојени су и други естетски чиниоци, као што су украсни иницијали и орнаменти.

У одељку *Орфографске особености* полазили смо од разматрања да ли је текст организован према средњовековном начелу писања речи у низу (*scriptura continua*) или је то начело делимично нарушено. У највећем броју случајева спојено су писане фонетске речи, енклитике и проклитике са речима уз које чине акценатску целину. Некада су спојено писане синтагме или већи део исказа, а занимљиво је да су сложенице, готово по правилу, писане одвојено. Описано је присуство надредних знакова, акцената, спирита, титле и пајерка и указано је на њихову функцију. Истакнути су сви правописни знаци коришћени у тексту, у функцији парцелације одређених синтаксичких целина или при одређивању ритма поетских састава. Издвојене су скраћенице уз наглашавање да ли је скраћивање вршено посредством контракције или суспензије. Посебна пажња посвећена је употреби прејотованих вокала или алтернативним решењима којим су бележене поједине гласовне групе. Након свеобухватне анализе, истицани су елементи који рукопис приближавају рашкој или ресавској правописној школи.

Одељак *Језичко-стилски слој текста* заснива се првенствено на лингвистичким разматрањима чији је циљ да укаже на фонетске, морфолошке, синтаксичке и стилске одлике у оквиру дијахронијске перспективе. Елементи вокалског система испитивани су у односу на први и други талас упрошћавања, док је при проучавању консонанског система нагласак био на архаичним словенским консонантима и групама, као и бележењу консо-

наната који су преузети из грчког језика. Бележени су резултати гласовних промена, са многобројним неуједначеностима. Указано је на релевантне морфолошке облике и појаве. Представљени су различити етимолошки слојеви унутар лексичког корпуса. Посебна пажња скренута је на сложенице, које су, иако грађене према грчком творбеном моделу, изразиле посебну сликовитост словенског језика. У синтаксичком погледу највише пажње посвећено је глаголским облицима и њиховој функцији постизања различитих стилских ефеката током нарације.

Сегменти који су посвећени проучавању *Службе Свѣтом краљу Милуџину* и *Пролошкој жиџија Свѣтој краља Милуџина* имају додатни одељак – *Текстолошка размајирања йрејиса*. Одељак је настао из потребе да се пружи компаративни осврт на текстолошке особености свих преписа који су се очували у рукописној традицији.

Сматрамо да је било неопходно да свим књижевним делима која су предмет нашег истраживања приступимо појединачно. Као први разлог за овакво опредељење навели бисмо комплексност сагледавања текста који је требало проучити са аспекта књижевне историје и теорије, палеографије, ортографије, историје језика, текстологије и стилистике. Други разлог је можда још практичније природе – овако распоређени текстови и појединачно могу представљати прегледну грађу за будућа истраживања. Донели смо и обједињене закључке којима се повезују сви проучавани текстови, у поглављима *Одлике Данилове йоеџике* и *Језичко-стилске одлике Даниловој стваралашџива*. У првом је представљена иманентна поетика писца, са посебним освртом на елементе који откривају изворног и самосвојног духовног прегалника. За потребе другог сегмента прибегли смо поступку узбуђавања свих речи присутних у Даниловим делима. У интенцији за што свеобухватнијом анализом језика књижевности, сагледан је целокупни лексички фонд Даниловог стваралаштва. Посебна пажња је обрађена на лексеме које се јављају у различитим књижевним саставима, јер се њиховим обједињавањем може успоставити нека врста основног лексичког фонда овог писца. Фреквентне лексеме указују на тематско-мотивску структуру текстова, стилогеност израза, употребу неуобичајених језичких облика, и пре свега, семиотички систем у оквиру кога писац ствара. Откривање заједничких лексема разних књижевних састава имало је за циљ да се утврди својеврсна лексичка константа.

У посебном одељку указали смо на начела према којима смо приредили текстове Данилових дела. Приређени текстови донети су у прилогу. У случајевима где има више преписа, одредили смо основни текст преписа, а особености свих осталих преписа изнели смо у критичком апарату.

У нади да смо бар унеколико допринели понирању у књижевну старину и осветљавању стваралаштва овог српског писца и духовника, свесни смо да су наши резултати једно од могућих виђења и да као такви могу бити полазна основа за даља проучавања.

ИЗВОРИ И ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА¹

- Богдановић, Димитрије. Византијски књижевни канон у српским службама средњег века. *О Србљаку. Сѣудије*. Београд: Српска књижевна задруга, 1970, стр. 97–125.
- Богдановић, Димитрије. *Кайалої ћирилских рукојиса манасѣири Хиландара*. Београд: Српска академија наука и уметности, Народна библиотека СР Србије, 1978.
- Богдановић, Димитрије. *Сѣара срѣска књижевносѣи*. Београд: Научна књига, 1991.
- Данило II, Данилов ученик, Гријорије Цамблак, Јефимија, Данило III, Сѣефан Лазаревић, Антоније Рафаил, Консѣанѣин Филозоф, Јелена Балѣић, Никон Јерусалимац. Приредило Томислав Јовановић. Антологијска едиција *Десетѣ векова срѣске књижевносѣи*, књига 3. Нови Сад: Издавачки центар Матице српске, 2015.
- ЗЕРЕМСКИ, Иларион. *Из исѣорије Пећке ѣаѣријарѣије*. Сремски Карловци, 1931.
- Изложба срѣске ѣисане речи. Кайалої*. Београд: Народна библиотека СР Србије, 1973, број 227.
- Инвенѣиар рукојиса Библиоѣеке Срѣске ѣаѣријарѣије*. Београд: Библиотека Српске патријарѣије, ЈП Службени гласник, 2012.
- КАШАНИН, Милан. *Срѣска књижевносѣи у средњем веку*. Београд: Просвета, 1975.
- МОШИН, Владимир, Љупка Васиљев, Димитрије Богдановић, Мирослава Гроздановић Пајић. *Рукојиси Музеја Срѣске ѣравославне цркве. Збирка Рагослава М. Грујића*. Књига 1, Археографски опис, Свеска 1. Београд: Музеј Српске православне цркве, Народна библиотека Србије, 2019.
- МОШИН, Владимир. Ћирилски рукописи манастира Свете Тројице код Пљеваља. *Исѣориски зајиси*, година XI, књига XIV. Цетиње: Орган Историског института Народне Републике Црне Горе, 1958, 235–260.
- НОВАКОВИЋ, Реља. Да ли је Данило изабран за патријарха 1390. године? *Прилози за књижевносѣи, језик и фолклор*, XXVI, Београд, 1960, 71–81.
- Правила молебнаа свѣѣхъ сербскихъ ѣросвѣѣиѣелей*. Венеција, 1765.
- Правила молебнаа свѣѣхъ сербскихъ ѣросвѣѣиѣелей*. Римник, 1761.
- ПУРКОВИЋ, Миодраг. Српски патријарси средњег века. *Гласник Скојскої научної друѣѣѣва*, XV–XVI, Скопље, 1936, 303–317.
- РАДОЛИЧИЋ, Ђорђе Сп. Избор патријарха Данила III и канонизација кнеза Лазара. *Гласник Скојскої научної друѣѣѣва*, XXI, Одељење друштвених наука, 12, Скопље, 1940, 33–81.
- РАДОЛИЧИЋ, Ђорђе Сп. *Развојни лук сѣаре срѣске књижевносѣи*. Нови Сад: Матица српска, 1962.
- РАДОЛИЧИЋ, Ђорђе Сп. *Сѣари срѣски књижевници (XIV–XVII века)*. Београд: Југоисток, 1942.
- СЛИЈЕПЧЕВИЋ, Ђоко. *Исѣорија срѣске ѣравославне цркве. Прва књѣа. Од ѣокрѣѣѣвања Срба до краја XVIII века*. Београд: БИГЗ, 1991.
- Србљак, Службе, канони, акаѣисѣи, II*. Приредило Ђорђе Трифуновић, превео Димитрије Богдановић. Београд: Српска књижевна задруга, 1970.

¹ Наведен је селективан списак литературе.

- СТОЈАНОВИЋ, Љубомир. *Каталог Народне библиотеке у Београду. Књига IV. Рукописи и списаре шtamпмане књиге*. Београд: Краљевска српска државна штампарија, 1903.
- ТРИФУНОВИЋ, Ђорђе. Стара српска црквена поезија. *Србљаку. Сјудије*. Београд: Српска књижевна задруга, 1970, 7–93.
- ТРИФУНОВИЋ, Ђорђе. *Српски средњовековни списи о кнезу Лазару и Косовском боју*. Крушевац: Багдала, 1968.
- ТРИФУНОВИЋ, Ђорђе. *Списара српска књижевности. Основе*. Београд: Филип Вишњић, 1994.
- ЂОРОВИЋ, Владимир. Силуан и Данило II, српски писци XIV–XV века. *Глас СКА*, CXXXVI, Други разред, 72, Сремски Карловци 1929, 13–103.
- Хрестоматија средњовековне књижевности. Том 2. Српска књижевности*. Приредио и на савремени језик пренео Томислав Јовановић. Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, 2012.
- ЦОНЕВЪ, Беньо. *Опис на ржкописитъ и старопечатнитъ книги на Народната библиотека въ София*. София: 1910, бр. 267.

*

ЃАФАРИК, Pavel Jozef. *Ubericht der verzüglichsten schriftlichen Denkmaler älterer Zeiten bei den Serben und anderen Südslawen*. Jahrbuch der Literatur, LIII, Wien, 1831.

Ksenija Milovanović

ON RESEARCHING THE LITERARY WORK OF DANILO BANJSKI

Summary

The topic of research is the literary opus of Patriarch Danilo Banjski, who is also referred to in sources as Danilo III or Danilo Junior. This was a talented writer and head of the Serbian Orthodox Church from the second half of the 14th century, whose literary work has so far not been comprehensively studied. His presence in the Serbian medieval literature is tied to the cult of St. Simeon (*Prološko žitije Svetog Simeona*), St. Sava (*Prološko žitije Svetog Save*), St. King Milutin (*Služba Svetom kralju Milutinu*, *Prološko žitije Svetog kralja Milutina*) and St. Prince Lazar (*Slovo o Svetom knezu Lazaru*). The paper presents the research procedures in the study of Danilo's opus and the ways of organizing research results with reference to paleographic, orthographic, linguostylistic and textological features of the analyzed essays. Special attention is devoted to the literary-artistic aspect along with a presentation of genre regularities and stylistic intertwinements. A comprehensive view of the texts has allowed for the analysis of literary-artistic values in the context of medieval poetics.

milovanovicksenija@gmail.com
Издавачка кућа БИГЗ школство
Београд

Примљен: 13. фебруара 2023. године
Прихваћен за штампу фебруара 2023. године